

бальної й невербальної комунікації тощо), емоційний компонент (створення і підтримання позитивного емоціонального контакту зі співрозмовником), поведінковий компонент (являє собою систему комунікативних умінь (перцептивних, експресивних, саморегуляції, технічних, емпатійних). На думку дослідниці, особливе місце у структурі комунікативної компетентності особистості займає досвід спілкування, який, з одного боку, соціальний, а з іншого – індивідуальний, і з цими процесами пов'язаний його динамічний аспект.

Таким чином, можна зробити висновок, що комунікативну компетентність можна тлумачити як ієрархічно організоване психічне утворення, як певний рівень розвитку особистості майбутнього фахівця оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, що передбачає сформованість його цілісної системи мотиваційно-спонукальних, особистісних якостей і функціонально-операційних проявів, які реалізують емоційні, когнітивні і поведінкові компоненти сфери особистості.

*Терещенко С. П., начальник НМЦ ЦЗ та БЖД Полтавської області;
Гафіатуліна І. В., завідувач обласного методичного кабінету НМЦ ЦЗ та БЖД Полтавської області*

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЯК ШЛЯХ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУХАЧІВ

В умовах входження України у європейське інформаційне та освітнє поле якість функціонального навчання (підвищення кваліфікації цільового призначення) керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту (далі – функціональне навчання), значною мірою залежить від інтенсифікації й оптимізації навчального процесу на основі ефективного використання класичних та активного впровадження інноваційних методів навчання. Всезростаюче інформаційне навантаження, зміни у нормативно-правовій базі цивільного захисту, а також стислі строки функціонального навчання обумовлюють необхідність впровадження таких педагогічних технологій, які б дозволили активізувати пізнавальну діяльність слухачів, підвищити ефективність засвоєння ними навчального матеріалу. Одним зі шляхів вирішення цієї проблеми є повноцінне використання візуалізації навчального матеріалу в процесі підготовки слухачів.

Візуалізація – це процес подання даних у вигляді зображення з метою максимальної зручності їх розуміння; надання осяжної форми будь-якому об'єкту, суб'єкту, процесу тощо. Проте таке розуміння візуалізації передбачає мінімальну розумову і пізнавальну активність слухачів, а візуальні дидактичні засоби виконують лише ілюстративну функцію. Інше визначення візуалізації дає Вербицький А.А.: «Процес візуалізації – це згортання розумових змістів у наочний образ. Бувши сприйнятим, образ може бути розгорнутий і слу-

гувати опорою адекватних розумових і практичних дій». Таким чином автор віддіє (відокремлює) такі поняття як «візуальний», «візуальні засоби» від понять «наочний», «наочні засоби».

Візуалізацію можна розглядати як сучасну форму наочного подання навчальної інформації на основі комплексного використання інформаційно-комунікаційних технологій (мультимедіа, комп'ютерної графіки тощо). Їй властива набагато більша інформативна щільність, зрощування понятійного та наочного, що органічно задіює і вербальне, і образне мислення.

Методологічний базис технології візуалізації складають наступні принципи її побудови:

- системне квантування;
- когнітивна візуалізація.

Системне квантування спирається на специфіку функціонування розумової діяльності людини, яка виражається різними знаковими системами: мовними, символічними, графічними. При цьому враховуються наступні закономірності:

- навчальний матеріал великого обсягу запам'ятовується важко;
- навчальний матеріал, сформований компактно у певній системі сприймається набагато краще;
- відокремлення в навчальному матеріалі змістовних опорних положень сприяє ефективному його засвоєнню.

Принцип когнітивної візуалізації базується на психологічних закономірностях, відповідно до яких ефективність засвоєння навчального матеріалу підвищується, якщо наочність у навчанні виконує не тільки ілюстративну, але й когнітивну функцію.

Сутність технології візуалізації навчального матеріалу складає єдність трьох її частин:

- методичних прийомів включення у навчальний процес візуальних моделей;
- систематичного використання у навчальному процесі візуальних моделей одного виду або їх поєднань;
- навчання слухачів прийомам раціональної обробки інформації та її когнітивно-графічного уявлення.

Структурування та візуалізація навчального матеріалу здійснюється поетапно, а саме:

- відбір навчального матеріалу за тематикою занять, структурно-логічний його аналіз та побудова схеми навчальної інформації;
- розташування навчальної інформації з урахуванням логіки формування понять у сфері цивільного захисту;
- добір опорних сигналів (ключових слів, символів, фрагментів схем тощо);
- пошук внутрішніх логічних зв'язків та зв'язків з раніше вивченим матеріалом;

- складання первинного варіанта, компоновання матеріалу у блоки;
- критичне осмислення первинного матеріалу, його спрощення, перекомпоновання;
- введення кольору;
- заключне коригування візуального засобу (при потребі – озвучення).

Використання технології візуалізації з метою повторення, узагальнення та систематизації знань слухачів не тільки допомагає створити конкретне, наочно-образне уявлення про предмет, явище чи подію, які вивчаються, але й доповнити відоме новими даними чи зв'язками. Модель заняття з комплексним візуальним впливом стала можливою із впровадженням у навчальний процес новітніх інформаційно-комунікаційних технологій: мультимедійної проекції, інтерактивних дошок, комп'ютерно-програмних засобів вивчення навчального матеріалу, технологій навчання через Інтернет (у тому числі й дистанційного навчання) тощо. Фактично мова йде про нову модель системи передачі-отримання знань, основу, на відміну від систем традиційних, на зовсім інших психологічних і педагогічних аспектах. При цьому педагогічний працівник стає не наставником, а навігатором у світі інформації, що передбачає багато більшу самостійність слухачів у пошуках і засвоєнні нових знань.

У той же час, візуалізація навчального процесу з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій вимагає від педагогічних працівників доволі високого фахового рівня, що включає:

- володіння технологіями подання знань у стислому, систематизованому вигляді за рахунок системного квантування і когнітивної візуалізації навчального матеріалу;
- розвинене візуально-образне мислення;
- знання правил і прийомів композиції та колористики;
- знання методології роботи з мультимедіа та комп'ютерною технікою;
- вміння методично грамотно презентувати для колективного використання візуальну навчальну інформацію.

Враховуючи вищевикладене, слід зазначити, що дидактична значущість візуалізації навчання проявляється, перш за все, в реалізації принципу наочності на якісно новому рівні. Це дозволяє створювати більш прогресивне середовище для відображення навчального контенту, його наочного інтерактивного моделювання й дослідження, що забезпечує особистісно-орієнтований, розвиваючий характер навчання.